Számok tükrében

Az orosz föderáció büntetés-végrehajtási rendszere

2000. június 1-jén az orosz föderáció 737 javítótelepén 778 300 elítélt élt (ez 98,3%-os telítettséget jelentett), a 195 előzetes letartóztatást foganatosító intézetben és a börtönben 273 500 ember volt (ez 226,3%-os telítettség – az alapnorma 4 m²/ fő); a fiatalkorúak számára fenntartott javító-nevelő telepeken 22 900 embert tartottak számon (ez 88,6%-os telítettséget jelentett). A női elítéltek száma – valamennyi büntetés-végrehajtási intézetre vetítve – 47 ezer fő. A női elítéltek számára fenntartott telepeken 10 gyermekotthon is működik, ezekben 480 gyermek él. A büntetés-végrehajtási szervezet állományához (összetételéhez) tartozik további 1903 büntetés-végrehajtási felügyelet, amelyek nyilvántartása szerint 727 400 azon elítéltek száma, akiket szabadságelvonással nem járó büntetésre ítéltek. (Oroszországban a százezer lakosra jutó fogvatartotti ráta 734[1])

A büntetés-végrehajtási rendszer termelési potenciálját 750 különböző jellegű üzem alkotja, többek között 42 mezőgazdasági jellegű. Az évenkénti össztermelés eléri a 6,6 milliárd rubelt.

A javítótelepeken 187 esti általános iskola és 127 oktatást segítő helyiség működik, amelyekben évente több mint 34 000 elítélt végzi tanulmányait. A büntetés-végrehajtás rendszerében az Igazságügyi Minisztérium létrehozott 4 felsőfokú tanintézetet (5 városba kihelyezett tagozattal) és 2 középfokú szakiskolát, 50 oktatási centrumot, valamint létrehoztak egy tudományos kutatóintézetet is, amelynek Tverben és Ivanovban van kihelyezett tagozata.

A büntetés-végrehajtási szervezet intézeteiben 175 templom és kápolna (katolikus és pravoszláv), illetve 660 imaszoba működik. Az egészségügyi hálózatról elmondható, hogy 119 kórház működik különböző osztályokkal, továbbá 198 orvosi részleg és rendelő. Speciális tbc elleni orvosi segélyt biztosítanak 36 gyógyító-megelőző intézetben és 56 börtönkórházban (szanatóriumban). A bv. dolgozók orvosi ellátásának, valamint pihené-

[1]Az 1999. év végi adatok szerint Oroszország népessége 146,4 millió fő volt. Forrás:www.hvg.hu

sük és a szanatóriumi kezelésük biztosítására 2000-ben 5 kórházi-rendelőintézeti komplexumot és 3 szanatóriumot finanszíroztak a büntetés-végrehajtási szervezet költségvetéséből.

A büntetés-végrehajtási szervezet több intézete, különösen azok, amelyek az erdőgazdálkodás körébe tartoznak, városjelleget tükröznek. Ezek költségvetésében találhatók a községek, lakóházak, iskolák, gyermekintézetek, kultúrházak, sportcsarnokok, kereskedelmi és közétkeztetési intézmények, önálló vasútvonalak és autóutak kiadásai.

A büntetés-végrehajtási rendszer működésének legfontosabb eredményei

A büntetés-végrehajtási szervezet működésének gyakorlata azt mutatja, hogy helyes volt az a döntés, miszerint a szervezet irányítását a belügyminisztériumtól az igazságügyminisztériumhoz tették át. Teljes egészében megtartották a büntetés-végrehajtás személyi állományát. 1999-ben és a 2000. év első negyedében közel 50 ezer fővel növelték a foglalkoztatottak létszámát. Minőségi javulás is bekövetkezett a személyi állományban, számos régióban pályázatot írnak ki az egyes álláshelyek betöltésére. Az Orosz Föderáció elnökének rendelete pedig időleges jegyzékben erősítette meg a büntetés-végrehajtási szervezet és az egyes intézetek vezető tisztségeinek felsorolását, előmozdítva ezzel mind a központi, mind pedig a területi szervek vezetői státuszának javítását.

A büntetés-végrehajtási szervezet intézeteiben a jogrendszer betartása folytán is javult a helyzet. 1999-ben – a büntetés-végrehajtási szervezet valamennyi intézete tekintetében – az összes bűncselekmények száma 12,4%-kal, a szökések száma pedig 8,8%-kal csökkent. (A 2000. év első negyedében 8,8%-os, illetve 27,1%-os csökkenést állapítottak meg a fentiek kapcsán.) Hatékonyabb együttműködés jött létre a belügyminisztériummal, amelynek következtében harmadával növekedett a felderített bűncselekmények számaránya. Több mint egynegyedével csökkent azon személyek száma, akik ellen körözés folyik.

1999-ben és a 2000. év első negyedében 10 javítótelepet nyitottak meg 5000 férőhellyel, továbbá 3 előzetes letartóztatás foganatosítására szolgáló intézetet 1136 férőhellyel. Az előzetes letartóztatást szolgáló intézetek rekonstrukciójának eredményeként további 1691 hellyel növekedett a férőhelyek száma. Ezenkívül folyamatban van további 27 előzetes intézménynek az építése és újjáépítése. A tbc-s betegeket kezelő helyeken több mint 3500-zal növelték az ágyak számát; létrehoztak továbbá 4 börtönkórházat is, 2805 férőhellyel. A végrehajtás infrastruktúrájának megerősítésére 1999-ben és a 2000. év első negyedében a belügyminisztériumtól és a honvédelmi minisztériumtól átvettek 46 katonai várost, amelyekben különböző büntetés-végrehajtási intézményeket helyeztek el, többek között szállító–kísérő és gyakorlóközpontokat. Folyamatban van két ilyen város átépítése az előzetesen letartóztatottak számára is.

1999-ben sikerült leküzdeni a termelés csökkenését, 1998-hoz képest csaknem 10%-kal sikerült azt növelni. A növekedés ütemét megőrizték a későbbiekben is. Az igazságügy-minisztérium és más államhatalmi szervek részére végzett termelőtevékenység nagysága közel 1,9 milliárd rubel, amely 29%-a a büntetés-végrehajtási szervezeten belüli össztermelésnek. Különösen jelentős az a munka, ami a büntetés-vég-

rehajtási szervek élelmiszerekkel, ruházattal és más közszükségleti cikkekkel történő önellátására irányul. Így az önellátás szintje kielégíti a büntetés-végrehajtási szervezeten belüli igényeket olyan módon, hogy a hús 20%-át, a tej 100%-át és a zöldség és a burgonya 13,6%-át megtermelik. Ezzel lehetővé vált, hogy a költségvetésből az élelmezésre fordítandó összegen 10%-ot megtakarítsanak. A büntetés-végrehajtási szervezeten belül a kenyérről elmondható, hogy teljesen el tudják látni magukat (100%-ig önellátóak e tekintetben), s ezáltal évente 220 millió rubelt tudnak megtakarítani. Valamennyi előzetes letartóztatásra szolgáló intézményben és börtönben kiszélesítették a költségvetésen kívüli gazdasági tevékenységet, melynek következtében 1999-ben 30 millió rubel bevételre tettek szert.

A szövetségi tagállamok szerveivel történő együttműködés következtében kapott adókedvezmények elérik a 325 millió rubelt. Az elítéltek bevonása és foglalkoztatása az egyes regionális programok megvalósításában további 70 millió rubellel növelte meg a büntetés-végrehajtási szervezet kereteit.

1999 októberében és decemberében Putyin, az akkori miniszterelnök, majd 2000 márciusában a miniszterelnök-helyettes Matvienko tárgyalásokat folytatott a végrehajtó hatalom vezetőivel a szervezeten belüli tevékenység problémáiról. A tárgyalások eredményeként a szövetségi igazgatás jelentős pénzügyi segítséget nyújtott a büntetés-végrehajtási szerveknek (összesen több mint 30 millió rubelt). Az egyes régiók vezetői is döntéseket hoztak a büntetés-végrehajtási szervek állami támogatásáról, valamint adókedvezményekről és a regionális vagy helyi költségvetésbe történő befizetési kedvezményekről.

Az ügyészségi és a bírósági szervek bevonásával ellenőrzéseket tartanak annak kapcsán, hogy a kiválasztott előzetes biztonsági intézkedések indokoltak-e (megalapozottak-e) az elkövetett bűncselekmények miatt őrizetben tartott gyanúsítottak és vádlottak tekintetében.[2] Ezen ellenőrzések eredményeként több mint 13 ezer embert szabadon bocsátottak.

1999 augusztusától az Észak-Kaukázusban működő szövetségi erők antiterrorista műveleteiben is részt vett a büntetés-végrehajtási szervezet speciális operatív csoportja. A büntetés-végrehajtási szervezet több mint 7000 alkalmazottja vett részt közvetlenül a harci feladatok végrehajtásában. Az Észak-Kaukázusban lezajlott harci műveletekben tanúsított tettükért 432 kitüntetést adtak át, egy személynek az Orosz Föderáció Hőse érdemrendet adományoztak (Sz. Bagajevnek – posztumusz).

A büntetés-végrehajtási rendszer problémái

Az évek során a büntetés-végrehajtási rendszer költségvetési finanszírozása nem haladta meg a minimálisan szükséges összeg 60%-át. A 2000-re előirányzott több mint 14 milliárd rubel a minimálisan szükséges igényeknek csak a 64%-át fedezte. Az elítéltek és az előzetes letartóztatásban levő személyek nem részesültek megfelelő élelmiszer-ellátásban: a minimálisan szükséges 18 rubel helyett 1999-ben csupán 10,8 rubel jutott egy főre egy napra. Az elítéltek és az előzetesben levők élelmiszeradagjából gyakorlatilag hiány-

[2]Ilyen előzetes biztonsági intézkedésnek minősül az óvadék, a lakhelyelhagyási tilalom, az őrizetbe vétel stb.

zik a zsír, a hús és a hal. Az előzetes letartóztatásra fenntartott intézetek és börtönök építését, rekonstrukcióját szolgáló szövetségi programok megvalósítására 2000-ig, továbbá az elítéltek foglalkoztatására és ellátására 1996 és 1999 között szükséges összegeknek csupán 5%-a volt előirányozva.

Azok száma, akiknek a halálos ítéletét életfogytig tartó szabadságvesztésre változtatták át, évente 250 fővel növekszik. Jelenleg 3 olyan javítótelep működik, amelyik ilyen elítéltek befogadására alkalmas, összesen 630, számukra fenntartott férőhellyel. Ezzel szemben a szabadságvesztés-büntetést foganatosító büntetés-végrehajtási intézetekben jelenleg több mint 1100 olyan elítélt van, akit halálra ítéltek, vagy halálos ítéletét már átváltoztatták életfogytig tartó szabadságvesztésre.

A 2000. június 1-jei állapot szerint a büntetés-végrehajtási szervezet intézeteiben 90 800-an szenvednek tuberkulózisban. Az utóbbi időkben évente kb. 30 000 tbc-s került büntetés-végrehajtási intézetekbe, s hasonló számú (24–26 000) beteg ember szabadul a szabadságvesztés-büntetésből úgy, hogy nem kapja meg a szükséges gyógykezelést. Az e betegség miatti halandóság a büntetés-végrehajtás szervezetében majdnem a kétszeresére növekedett. A büntetés-végrehajtási intézetekben a tuberkulózisban szenvedőkön kívül jelenleg 5000 HIV-fertőzött személy van, ami közel 1/5-ét teszi ki az Oroszországban ismert vírushordozó személyek számának. Ugyanakkor viszont a büntetés-végrehajtási szervezet költségvetésében nincs előirányozva kiadás a szabadságvesztést foganatosító intézeteknél a HIV-fertőzés diagnosztizálására, gyógyítására és megelőzésére.

Nehéz körülmények között működik a büntetés-végrehajtási rendszer termelése is, pedig a hatékony termeléssel csökkenteni tudnák a költségvetés terheit. A büntetés-végrehajtási rendszer vállalatai évente 30 féle szövetségi és helyi adót, illetőleg illetéket fizetnek, több mint évi 1,1 milliárd rubelt. A fennálló hátralékuk 4 milliárd rubel (beleértve a büntetéseket és bírságokat is). Gyakorlatilag nem újítják fel az állóalapokat, a termelőeszközök elhasználtsága pedig meghaladja a 70%-ot. A büntetés-végrehajtási rendszer vállalatainak jelentős része veszteséges. Körülbelül 140 000 munkaképes elítélt számára nem tudnak munkát biztosítani, több mint 170 000 elítélt pedig csupán részmunkaidőben vagy nem egész héten dolgozik, avagy szakképesítéshez nem kötött munkát végez. Az elítéltek többségének a munkabére nem teszi lehetővé számukra azt, hogy visszafizessék dologi ellátásuk és élelmezésük költségeit a költségvetésnek.[3]

Kovács Judit

[3]Megjegyzés: Oroszországban az 1992-es reformtörvény szerint az előírt munkanormát teljesítő elítélt havi keresetének el kell érnie a szabad állampolgárok minimálbérét.